

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14004447>

Роль інклюзивної цифровізації у розвитку людського капіталу сільських територій України

Остапенко Максим Сергійович

аспірант, Державний податковий університет, України, ORCID
<https://orcid.org/0000-0001-7074-3780>

Прийнято: 19.10.2024 | Опубліковано: 29.10.2024

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню впливу інклюзивної цифровізації на розвиток людського капіталу та підвищення зайнятості на сільських територіях України. У сучасних умовах глобальних економічних змін, особливо в контексті війни та економічної нестабільності, цифровізація виступає одним із ключових інструментів для подолання існуючих викликів у розвитку сільських громад. Стаття висвітлює основні проблеми, з якими стикаються сільські території, такі як низький рівень зайнятості, недостатній доступ до освіти та професійної підготовки, а також відтік молоді до міських центрів, які обмежують економічну активність населення та погіршують соціально-економічні показники сільських регіонів. Завдяки інклюзивній цифровізації з'являються нові можливості для розвитку сільських громад. Цифрові технології сприяють створенню нових форм зайнятості, таких як дистанційна робота, онлайн-навчання, розвиток малого бізнесу через електронну комерцію, що значно розширює ринки збуту та підвищує доходи населення. Стаття розглядає*

приклади успішних ініціатив у сфері цифровізації, а також акцентує увагу на важливості розвитку цифрових платформ для навчання та підвищення кваліфікації, що є ключовим фактором для зміцнення людського капіталу. Окрема увага приділяється ролі державної та міжнародної підтримки у впровадженні цифрових інновацій на сільських територіях. Зазначається, що для успішної інтеграції цифрових технологій на сільських територіях необхідні комплексні програми підтримки, спрямовані на розвиток цифрових навичок серед населення, зокрема через навчальні платформи, а також створення стимулів для підприємців. Державні гранти, пільгові кредити та програми міжнародної підтримки можуть стати вирішальними чинниками для стійкого розвитку сільських громад. Метою статті є аналіз можливостей інклюзивної цифровізації для підвищення рівня зайнятості та розвитку людського капіталу на сільських територіях України. Стаття пропонує рекомендації щодо впровадження політичних заходів для підтримки цифрової трансформації сільських регіонів з метою підвищення їх економічної активності та конкурентоспроможності.

Ключові слова: *інклюзивна цифровізація, людський капітал, сільські території, зайнятість, онлайн-навчання, цифрові платформи.*

The role of inclusive digitalization in the development of human capital in rural areas of Ukraine

Ostapenko Maksym

graduate student, State Tax University, Ukraine, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7074-3780>

Abstract. *The article explores the impact of inclusive digitalization on human capital development and employment growth in rural areas of Ukraine. In the current context of global economic shifts, especially amid war and economic*

instability, digitalization is emerging as a crucial tool to address the existing challenges in rural community development. The article highlights key issues facing rural areas, such as low employment levels, limited access to education and vocational training, and youth migration to urban centers, which restrict economic activity and negatively affect the socio-economic indicators of rural regions. Inclusive digitalization creates new opportunities for rural development. Digital technologies foster new forms of employment, such as remote work, online education, and the development of small businesses through e-commerce, which significantly expand markets and increase income levels. The article examines successful digitalization initiatives and emphasizes the importance of developing digital platforms for education and skill enhancement, which are essential for strengthening human capital. Special attention is given to the role of state and international support in implementing digital innovations in rural areas. It is noted that successful integration of digital technologies in rural regions requires comprehensive support programs aimed at developing digital skills among the population, especially through educational platforms, and creating incentives for entrepreneurs. Government grants, preferential loans, and international support programs may become decisive factors for the sustainable development of rural communities. The article aims to analyze the opportunities of inclusive digitalization to boost employment and human capital development in rural areas of Ukraine. The article also provides recommendations for political measures to support the digital transformation of rural regions to enhance their economic activity and competitiveness.

Keywords: *inclusive digitalization, human capital, rural areas, employment, online education, digital platforms.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна економіка України значною мірою залежить від розвитку людського капіталу, особливо у контексті сільських територій, які стикаються з рядом викликів.

Одним із ключових елементів успішної інтеграції сільських громад до глобальної економіки є цифровізація, що дозволяє створювати нові можливості для зайнятості та підвищувати економічну активність. В умовах війни та глобальних економічних змін, які посилюють існуючі бар'єри, сільські громади постають перед необхідністю адаптації до нових умов за допомогою цифрових інструментів. Основними бар'єрами для розвитку людського капіталу на сільських територіях є недостатній доступ до освіти, низький рівень зайнятості, обмежений доступ до сучасних технологій та відтік молоді до міст. Важливим аспектом подолання цих проблем є розвиток інклюзивної цифровізації, яка дозволяє сільському населенню брати участь у цифровій економіці та розвивати свої професійні компетенції. Це, в свою чергу, забезпечує підвищення рівня життя, економічну стійкість та стійке зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні наукові дослідження підтверджують зростаючу увагу до впливу цифрових технологій на розвиток людського капіталу в сільській місцевості. Наприклад, Н. Азьмук підкреслює, що цифрові інструменти дозволяють знижувати рівень безробіття через впровадження нових форм зайнятості, таких як дистанційна робота та онлайн-навчання [1, с. 80]. Інші дослідники, такі як О. Хандій та Л. Шамілева, акцентують на важливості розвитку платформ для онлайн-навчання, що дозволяє підвищувати кваліфікацію без необхідності покидати сільську місцевість [12, с. 160]. У той же час, дослідження М. Король та С. Туль свідчать про те, що основними бар'єрами залишаються недостатній рівень цифрових навичок населення та нестача інфраструктури для повноцінного впровадження цифрових рішень [8, с. 17; 11, с. 150]. З огляду на це, існує потреба у розробці комплексних програм підтримки для розвитку цифрових навичок та інфраструктури на сільських територіях.

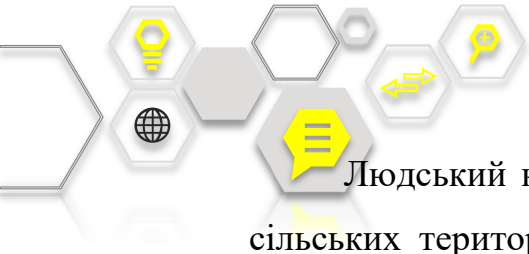
Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження впливу інклюзивної цифровізації на розвиток людського капіталу та підвищення

рівня зайнятості на сільських територіях України. Основні завдання включають аналіз бар'єрів, що обмежують розвиток людського капіталу, та розгляд можливостей подолання цих проблем за допомогою цифрових технологій. Окрема увага приділяється ролі державної та міжнародної підтримки у впровадженні цифрових інновацій на сільських територіях та розширенні доступу населення до якісної освіти та професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобальних економічних трансформацій цифровізація виступає ключовим інструментом підвищення конкурентоспроможності національних економік, особливо в контексті розвитку сільських територій. Людський капітал, як основний ресурс економічного зростання, відіграє вирішальну роль у підвищенні рівня життя населення. Однак, як зазначають І. Мельничук та А. Антонюк, на сільських територіях України спостерігаються численні проблеми, пов'язані з недостатньою зайнятістю та обмеженим доступом до якісної освіти і професійної підготовки [2; 10].

Ця проблема є частиною ширшого глобального цифрового розриву. За даними звіту Global Digital Overview 2023 року, лише 64% населення світу, або приблизно 5,16 мільярда людей, мають доступ до інтернету. При цьому серед міського населення інтернет-користувачів 78,3%, а серед сільського — лише 45,8%. Середній приріст інтернет-користувачів у світі за рік становив лише 1,9%, що значно нижче за пікові показники 2010-х років. Така ситуація свідчить про уповільнення розширення доступу до інтернету, що особливо впливає на сільські території. Більшість користувачів (близько 92,3%) отримують доступ до інтернету через смартфони, але лише 65,6% використовують десктопи для цього, що може відображати різні рівні доступу до технологій і пристроїв між різними верствами населення [4]. У цьому контексті інклюзивна цифровізація набуває особливої значущості, оскільки вона сприяє підвищенню економічної активності населення через створення нових можливостей для зайнятості та розвитку людського капіталу.

Людський капітал є одним із найважливіших ресурсів для розвитку сільських територій, формування якого залежить від доступу до освіти, можливостей професійного зростання та розвитку цифрових навичок, що сприяє економічній мобільності населення. Як підкреслюють Л. Туль, М. Король та Дж. Ріфкін, цифрові технології відкривають нові можливості для навчання, розвитку малого бізнесу та підвищення ефективності праці в різних галузях економіки [8; 11; 15]. Це особливо важливо для сільських регіонів з обмеженими ресурсами, де інноваційні підходи можуть компенсувати нестачу традиційних можливостей.

Цифровізація сприяє залученню населення до ринку праці через розвиток віддаленої зайнятості та створення онлайн-платформ для пошуку роботи. Як зазначає Н. Азьмук, цифрові технології можуть бути використані для навчання та підвищення кваліфікації, забезпечуючи доступ до нових професійних можливостей [1]. Наприклад, впровадження дистанційних робочих місць та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють залучати фахівців з різних сфер на віддалені робочі позиції, що сприяє зниженню рівня безробіття в сільській місцевості [7]. Сільські жителі можуть працювати в ІТ-секторі або надавати консультаційні послуги, не покидаючи своєї місцевості, що підвищує їхню економічну активність та доходи.

Незважаючи на позитивні тенденції, у сільських регіонах України продовжують існувати значні проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем зайнятості та розвитку людського капіталу. За результатами досліджень, проведених у 2022 році, в Україні 77,6% населення користувалося інтернетом щодня або майже щодня. При цьому показник щоденного використання інтернету серед мешканців сільської місцевості є значно нижчим — 67,8%, порівняно з 82,9% у міських регіонах (рис. 1).

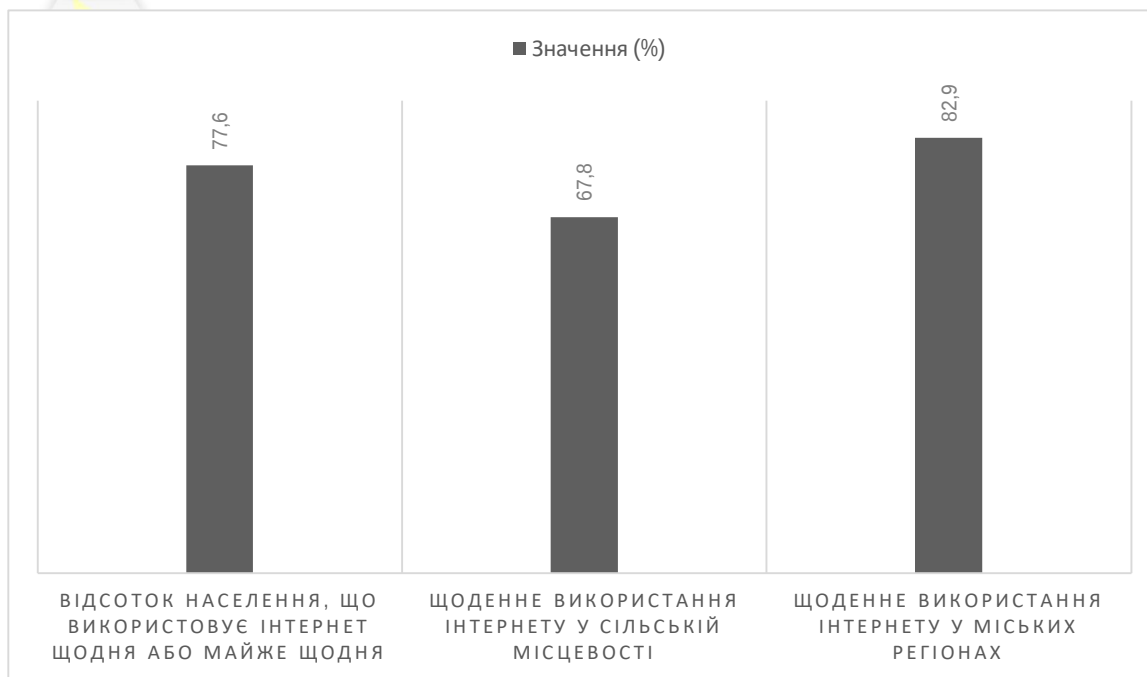

Рисунок 1. Використання інтернету в Україні в 2022 році

Джерело: [14]

Така різниця у доступі до цифрових технологій обмежує можливості для розвитку людського капіталу в сільських регіонах, зокрема для отримання освіти та професійної підготовки онлайн [14]. За даними М. Король та О. Грішнкової, основними факторами, що обмежують цей розвиток, є низький рівень освітніх можливостей, відтік молоді до міст та обмежений доступ до інноваційних технологій [3; 10]. Це призводить до зниження економічної активності населення та погіршення економічних показників сільських територій. Відсутність якісних навчальних закладів та інфраструктури змушує молодь шукати кращі можливості в міських центрах, що поглиблює демографічні та економічні проблеми сільських регіонів.

За даними дослідження 2023 року, 93% дорослого населення України мають доступ до інтернету вдома. Це відображає значний прогрес у розвитку цифрової грамотності, адже лише за останні чотири роки частка населення, яке не має цифрових навичок, скоротилася на 8%, досягнувши

рівня 7,2%. При цьому 38% дорослого населення опанували просунуті цифрові навички, що на 12,5% більше порівняно з 2019 роком. Також цікаво зазначити, що 56% українців повідомляють про покращення своїх цифрових навичок за 2023 рік (рис. 2) [6].

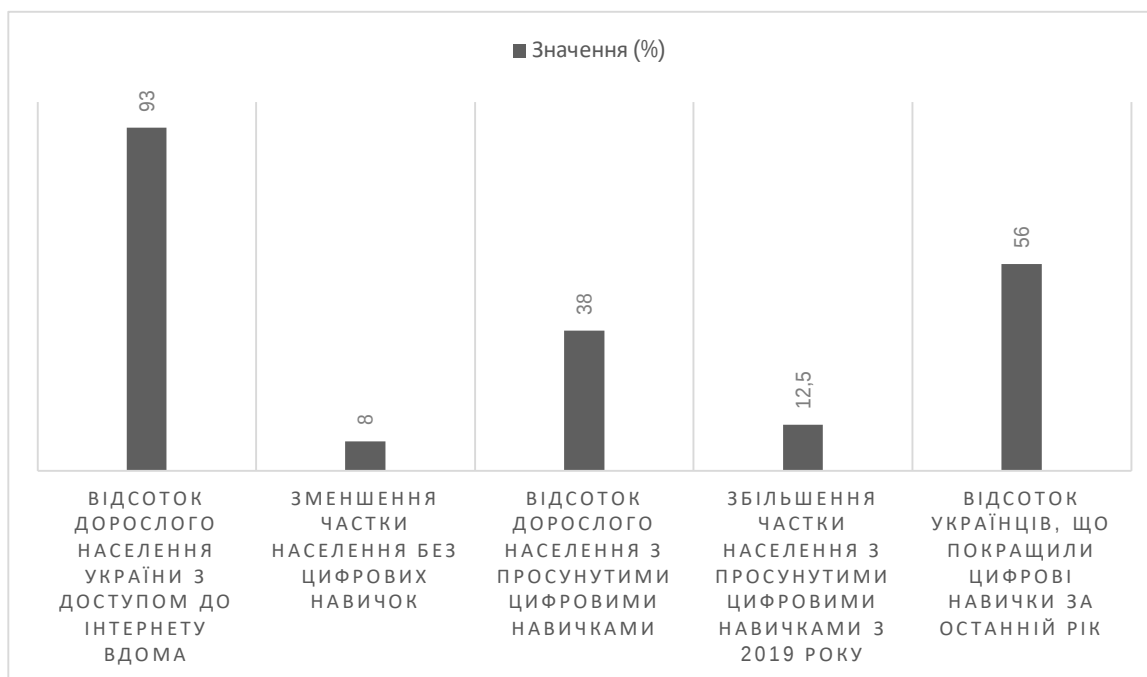

Рисунок 2. Рівень цифрових навичок населення України, 2023 рік

Джерело: [6]

Інклюзивна цифровізація виступає важливим інструментом для покращення цієї ситуації, оскільки вона відкриває можливості для створення нових форм зайнятості, таких як дистанційна робота, онлайн-навчання та розвиток бізнесу в цифровому середовищі. Як вказують Н. Азьмук та І. Мельничук, цифрові ініціативи, такі як платформи електронної комерції та онлайн-курси для професійної підготовки, дозволяють мешканцям сільської місцевості отримувати нові знання та використовувати їх для розвитку власного бізнесу або працевлаштування в нових сферах [1; 10]. Фермери можуть продавати свою продукцію через інтернет, розширюючи ринки збуту, а підприємці можуть освоювати нові ніші завдяки цифровим технологіям.

Одним з важливих кроків держави щодо скорочення цифрового розриву між міським та сільським населенням є розвиток платформи «Дія.Освіта», яка пропонує широкий спектр освітніх курсів та можливостей для навчання. Платформа надає доступ до освітніх продуктів і пропонує як професійне навчання, так і курси для загального розвитку, що сприяє підвищенню цифрових навичок та забезпеченню зайнятості [7].

Міністерство цифрової трансформації України активно розвиває цей напрямок, запроваджуючи програми для підтримки цифрової грамотності, включаючи курси для регіональних цифрових лідерів, державних службовців, вчителів, медичних працівників та інших категорій громадян. Особливо актуальними ці ініціативи стали під час війни, коли онлайн-доступ до навчання та цифрові навички стали необхідністю для забезпечення сталого розвитку громад [5].

Розвиток цифрових платформ для навчання та підвищення кваліфікації є однією з ключових можливостей для зміцнення людського капіталу в сільських регіонах. За словами О. Хандія та Л. Шамілевої, онлайн-платформи, такі як Coursera та українські локальні ініціативи, дозволяють отримувати якісну освіту без необхідності покидати місце проживання [12]. Це значно розширює можливості для молоді та дорослих, сприяючи розвитку малого та середнього бізнесу через здобуття нових знань та навичок. Освоєння цифрових маркетингових інструментів, наприклад, може допомогти підприємцям ефективніше просувати свої товари та послуги, що підвищує їх конкурентоспроможність.

Інклюзивна цифровізація є ключовим фактором для розвитку людського капіталу та зайнятості на сільських територіях України. Вона відкриває можливості для дистанційної роботи, онлайн-навчання та розвитку малого бізнесу через електронну комерцію. Це сприяє економічній активності та створенню нових ринків збуту. Завдяки підтримці держави та міжнародних організацій, в сільських регіонах починають впроваджуватися

цифрові інновації, що позитивно впливає на підвищення рівня зайнятості та покращення якості життя [5].

Для ефективного розвитку людського капіталу на сільських територіях необхідно вживати комплексних політичних заходів, спрямованих на розвиток цифрових навичок серед населення. Як наголошують А. Антонюк та О. Грішнова, це включає державну підтримку програм цифрового навчання, розвиток інфраструктури у співпраці між державними та приватними секторами, а також створення стимулів для підприємців у сільських регіонах [2; 3]. Державні гранти, пільги та інші форми підтримки можуть стимулювати впровадження цифрових технологій у сільському господарстві та інших галузях, що підвищить рівень зайнятості та економічну активність.

Висновки. Таким чином, інклюзивна цифровізація є одним із ключових факторів розвитку людського капіталу та підвищення зайнятості на сільських територіях України. Вона дозволяє вирішувати питання зайнятості через створення нових можливостей для навчання, роботи та бізнесу, підвищуючи економічну активність населення і сприяючи стійкому розвитку сільських регіонів. Для досягнення цих цілей необхідна комплексна підтримка з боку держави, спрямована на розвиток цифрової інфраструктури та навичок, що забезпечить сталий економічний розвиток та підвищення якості життя на сільських територіях. Впровадження цифрових технологій у сільській місцевості має потенціал для трансформації економічного та соціального ландшафту України. Інклюзивна цифровізація сприятиме не лише економічному зростанню, але й соціальній інтеграції, дозволяючи сільському населенню брати активну участь у сучасному цифровому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Азьмук, Н. А., Петрова, І. В., Балика, О. М., Качан, Г. С. (2024). Цифрова економіка: сучасні виклики для ринку праці та розвитку людського капіталу. *Актуальні проблеми економіки*, 9(279), 78-85.
2. Антонюк, В. П. (2018). Соціально-економічні аспекти формування людського капіталу в умовах цифрової трансформації. *Центр Разумкова*, 1, 139-147. URL: <https://razumkov.org.ua> (дата звернення: 14.10.2024).
3. Грішнова, О. А. (2002). «Людський капітал» в системі економічних категорій. *Вісник КНУ. Економіка*, 49, 55-61.
4. Даниленко Ю., Миронович В. (2023) Скільки українців не мають доступу до інтернету і коли ми подолаємо цифровий розрив. URL: <https://speka.media/skilki-ukrayinciv-dosi-ne-mayut-dostupu-do-internetu-i-shho-robiti-z-cifrovim-rozrivom-plg4x9> (дата звернення: 12.10.2024).
5. Дія.Цифрова освіта допоможе регіонам із цифровізацією у новому освітньому серіалі. Міністерство цифрової трансформації України, від 02 листопада 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/diyacifrova-osvita-dopomozhe-regionam-iz-cifrovizaciyeyu-u-novomu-osvitnomu-seriali> (дата звернення: 19.09.2024).
6. Дослідження цифрової грамотності в Україні. Міністерство цифрової трансформації України. 2023 URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf (дата звернення: 19.09.2024).
7. Ковальова Г. (2023) Дія. Освіта. Як працює новий сервіс і як він допомагає українцям знайти роботу. URL: <https://mahala.com.ua/aktualne/diia-osvita-yak-pratsiuie-novyuy-servis-i-iak-vin-dopomahaie-ukraintsiam-znayty-robotu/> (дата звернення: 19.09.2024).

8. Король, С. В., Польовик, Є. М. (2022). Вплив цифрової трансформації на розвиток ринку праці в Україні. *Демографія та соціальна економіка*, 3, 55-61.
9. Костриця, В. І., Бурлай, Т. А. (2021). Державна політика зайнятості в умовах цифрової економіки. *Економіка і управління*, 3(6), 17-24.
10. Мельничук, В. Е., Бояринова, К. О. (2023). Цифровізація розвитку людського капіталу. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*, 25, 78-88. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua> (дата звернення: 14.10.2024).
11. Туль, С. А. (2021). Вплив цифровізації на структуру зайнятості та кваліфікаційні розриви в умовах промислової революції. *Науковий вісник: Державне управління*, 1(7), 142-150.
12. Хандій, О., Шамілева, Л. (2023). Баланс попиту та пропозиції робочої сили в умовах цифрової економіки. *Вісник НТУУ «КПІ»*, 2, 160-172.
13. Цифровізація розвитку людського капіталу (2020). *Центр Разумкова*. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
14. Черьомухіна О. (2022) Користування інтернетом серед українців: результати телефонного опитування, проведеного 13-18 травня 2022 року. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1115&page=1> (дата звернення: 19.09.2024).
15. Rifkin, J. (2017). Frontier issues: The impact of the technological revolution on labour markets and income distribution. *United Nations*, 1(2), 12-15. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 14.10.2024).